

Třetí neděle v postní době – nedělní cyklus A – 15. března 2020

Moji milí,

zdravím vás poprvé tímto nezvyklým způsobem. To, co se děje, je možná pro mnohé z nás nepochopitelné nebo zraňující nebo nám to třeba i hodně vadí, ale zkusme tyto pocity nechat odplout po vodě, odpusťme, je-li třeba a vezměme to jako výzvu.

Možná jsme si někteří až příliš zvykli, že neděle se "odbude" prostě tím, že stačí dojít do kostela a pasivně se nechat vést tím, co připraví někdo jiný. Ted' je to na každém z nás. Biskup Vojtěch nám dal dispens od církevního přikázání účasti na nedělní mši svaté včetně svatého přijímání. Nikdo z nás ale nemůže dostat dispens od Božího přikázání slavit den Páně, den svatého Pokoje. Jen se ted' každý z nás musí zapojit aktivně.

Inspirujme se prvními křesťany, kteří slavili výhradně doma, nebo i v podzemí v katakombách. Inspirujme se dobou vlastně celkem nedávnou, kdy v naší zemi skutečně svobodně mohlo společenství církve slavit jen v malých skupinkách a ve skrytosti.

Slavte doma, uvnitř ve svých domovech, venku na zahradě nebo třeba na louce či v lese, až to počasí dovolí. Bud' sami jako rodina, nebo se svými sousedy slavte domácí bohoslužbu slova. Následující text vám v tom může pomoci. A zakončete třeba společnými chválami a prosbami Bohu. Nebo si můžete pomoci přenosem mše svaté ve vysílání Radia Proglas či TV Noe. Ale buďte u toho všichni a zakončete třeba zase vlastními chválami a prosbami, ať to není jen pasivní "konzumace" a "splnění nedělní povinnosti". Buďte v tom kreativní, Bůh nás takovými učinil. A pak společně poobědvajte, jděte na výlet, za sousedy, zavolejte nemocným, nebo těm, kdo mají strach, nebo se společně koukněte na dobrý film. Prostě slavte tento den celý jako den Páně, v modlitbě, slavení, službě. A bude nám všem požehnáno, to si budme jistí.

Kromě textů vám posílám ve zvuku i tři roky staré kázání z bohdalského kostela na dnešní nedělní texty. Je to jen nabídka, pokud se chcete aspoň takto "slyšet".

Budeme se s kostelníky snažit, aby kostely (zejména bohdalský, kde o to bude asi největší zájem) byly co nejvíc otevřené k individuální modlitbě, adoraci. Budete-li chtít slavit svátost smíření, budu k dispozici dejme tomu každý pátek od páté do šesté a pak po sedmé večerní na faře, respektive kdykoliv, kdy se individuálně domluvíme – volejte nebo pište 731402643.

Dávejme na sebe pozor, nebudme bezohlední a chraňme zejména staré a nemocné.

Ale nepropadejme panice. Pánem života i smrti je Bůh, ne žádný virus ani žádný politik.

Žehnám všem.

Jan

Zvýrazněný je biblický text, pod ním jsou vždy inspirativní rozbory a úvahy dvou mých nejoblíbenějších biblistů, respektive kazatelů (však víte) – Aleše Opatrného a Angela Scarana. Můžete si něco přečíst a prorozjímat v neděli a něco pročítat a rozjímat v celém následujícím týdnu.

První čtení Ex 17,3-7

3Lid žíznil po vodě a reptal proti Mojžíšovi. Řekli: "Pročpak jsi nás vyvedl z Egypta? Abys zahubil nás, naše děti a náš dobytek žízní?" 4Mojžíš volal k Hospodinu: "Co mám dělat s tímto lidem? Ještě chvíli a ukamenuj mě!" 5Hospodin řekl Mojžíšovi: "Vyjdi před lid v doprovodu několika starců z Izraele, vezmi si do ruky hůl, kterou jsi udeřil do Nilu, a jdi! 6Hle, já tam budu stát před tebou na Chorebu, udeříš do skály, vytryskne z ní voda a lid se napije." Mojžíš tak udělal před očima izraelských starců. 7Nazval pak jméno toho místa Massa a Meriba kvůli hádce izraelských synů a kvůli tomu, že pokoušeli Hospodina slovy: Je Hospodin uprostřed nás, nebo ne?

ROZBOR TEXTU:

Aleš Opatrný:

Starý zákon je svědectví o skutečném životě Izraele s Bohem, není to žádně vybájené utěšené povídání o hodných dětičkách Božích. Proto nás nesmí překvapit, že se Izrael s Hospodinem prostřednictvím Mojžíše vlastně hádá, a že si pomoc takřka vynucuje. Bez vody šlo o život - vzrušená reakce nás nemůže překvapit. A otázka: "Je Hospodin uprostřed nás?" je otázkou životní. Měli ovšem na ni mít už odpověď - měli zkušenost z cesty před faraónovými vojsky Rudým mořem. Ale přes všechna lidská selhání - Bůh je milosrdný a věrný a vodu dá, tedy Izraele zachová při životě, pokračuje s ním v započaté cestě, naplní svá zaslíbení. V dnešní liturgii je toto čtení vybráno hlavně kvůli motivu "voda" (viz evangelium), který samozřejmě podstatně patří ke křestní katechezi.

Angelo Scarano:

"Je Hospodin uprostřed nás, nebo ne?" - touto otázkou Izraelité zapochybovali o tom, zda je Bůh skutečně na jejich straně a pečuje o ně. Reptání proti Mojžíšovi bylo zároveň namířeno proti Bohu: vyjádřili vlastně svoji nespokojenost s Bohem. Motiv reptání je častý v Exodu (Ex 15,24; 16,2): na jeho pozadí se může prokázat stále nová Boží přítomnost, která přináší záchranu. Na pozadí lidské nevěry a nevěrnosti se tak ukazuje Boží věrnost.

Izraelité reptali proti Mojžíšovi: příslušné hebrejské sloveso se dá přeložit také "byli nespokojení, vedli spor" (slovo Meriba pochází ze stejného kořene, znamená "místo sporu, nespokojenosti"). Nedostatek vody byl podnětem k tomu, aby izraelský lid reptal, že byl vysvobozen z egyptského otroctví! Boží dar svobody se jim stal břemenem!

Hospodin se opět postará o potřebu svého lidu. A Izrael opět nečeká, až Bůh naplní tuto potřebu, ba dokonce ani nedoufá, že by přišel na pomoc (viz v. 3). Spíš zaútočí na Boha tím, že útočí na Mojžíše. Jejich útok se na první pohled zdá nevinný: domáhají se jen nepostradatelné vody. Ve skutečnosti však pochybují o Boží věrnosti, o jeho prozřetelnosti: uvádějí v pochyb samotnou Boží přítomnost uprostřed lidu, tj. jeho blízkost (v. 7). Nepochybují o Boží existenci, ale o tom, zda Bůh je na jejich straně, zda je jim blízko: proto pokouší Hospodina, tj. chtějí vyzkoušet, zda pomůže, nebo ne (název Massa pochází z kořene zkoušet, vyzkoušet). Upřeli se na něco nižšího (vodu), aby

zpochybnili něco důležitějšího: samotného Hospodina. Bůh se znovu sklání k Izraeli, i přes jeho nedůvěru, a to bez výčitek! Nezasáhne přímo, ale prostřednictvím Mojžíše, jenž má udeřit do skály holí, kterou udeřil do Nilu (vyjadřuje se tak spojitost s vysvobozením z Egypta). Nad skálou stojí Hospodin - tím se obrazně dosvědčuje, že úder holí nepůsobí magicky, ale díky Božímu působení. Ze skály vytryskne voda, která může napojit lid a zachránit jim život.

Tato událost je obrazem mnohem hlubšího tajemství Božího jednání: on může nechat vyvěrat vodu (tj. život) na poušti čili na místě pustém a bez života.

V tomto čtení se objevuje několik motivů postního doby: kráčení pouští po vysvobození z Egypta (vysvobození z Egypta je předobrazem Velikonoc), hledání vody (symbolizující život, viz evangelium).

Mezizpěv Žalm 94

Kéž byste dnes uposlechli jeho hlasu! Nezatvrzujte svá srdce!

**Pojďme, jásejme Hospodinu, oslavujme Skálu své spásy,
předstupme před něho s chvalozpěvy a písněmi mu zajásejme!**

Kéž byste dnes uposlechli jeho hlasu! Nezatvrzujte svá srdce!

**Pojďme, padněme, klaňme se, poklekněme před svým tvůrcem, Hospodinem!
Neboť on je náš Bůh a my jsme lid, který pase, stádce vedené jeho rukou.**

Kéž byste dnes uposlechli jeho hlasu! Nezatvrzujte svá srdce!

**Kéž byste dnes uposlechli jeho hlasu: "Nezatvrzujte svá srdce jako v Meribě,
jako tehdy v Masse na poušti, kde mě dráždili vaši otcové, zkoušeli mě, ač viděli mé činy.**

Kéž byste dnes uposlechli jeho hlasu! Nezatvrzujte svá srdce!

Druhé čtení Řím 5,1-2.5-8

Bratři a sestry! 1Jestliže jsme ospravedlněni na základě víry, žijeme v pokoji s Bohem skrze našeho Pána Ježíše Krista. 2Skrze něho totiž máme vírou přístup k této milosti a pevně v ní stojíme. Naše chlouba je také v tom, že máme naději dosáhnout slávy u Boha. 5Naděje však neklame, protože Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán. 6Kristus přece v ten čas, když jsme ještě byli slabí, zemřel za bezbožníky. 7Vždyť sotva kdo položí život za spravedlivého - možná za dobrého se ještě někdo umřít odhodlá. 8Ale Bůh dokazuje svou lásku k nám tím, že Kristus umřel za nás, když jsme byli ještě hříšníky.

ROZBOR TEXTU:

Aleš Opatrný:

Zda by bylo možno vykládat nejen větu po větě, ale v mnohém slovo po slovu. To si nemůžeme dovolit a tak se přidržíme aspoň hlavních myšlenkových linií.

Jak rozpoznal už Martin Luther, je v listě Římanům přesvědčivě ukázána jistota spásy, ke které se dochází skrze víru. My si všimneme dvou věcí: Jak a proč Bůh spásu dává (tedy dobroty dárce

tohoto svrchovaného daru) a potom jak člověk tento dar přijímá.

Bez všech pochybností tu ví Pavel o primátu Boží lásky. Boží láska se projevila tím, že Bůh dal svého Syna, když jsme byli ještě hříšníci. Ale tato láska neleží jen v minulosti. Je nám rozlita do srdce skrze Ducha, který nám byl dán. A tak je potvrzeno, že naše naděje do budoucna, totiž dosažení slávy u Boha, není marná. Ježíš je pro nás skutečně tolik, co dveře - je branou k daru Boží milosti. Bez něho nic nejde. Naše víra je cesta, kterou k Ježíši jdeme. Bez ní to také nejde.

Co tedy má člověk Bohu uvěřit? Kupodivu to, že ho Bůh miluje. Čím víc vidíme Boží velikost a čím víc vidíme naši skutečnost, tedy naši hříšnost, tím víc se nám to může zdát nemožné. Musíme si ale znova připomenout, že Bůh nejedná, nemyslí jako člověk. Naše špatné zkušenosti s lidmi (i s námi samotnými) tu prostě neplatí. Boží "vášeň pro člověka" je neuvěřitelná, ale skutečná. Zachycuje člověka v tomto světě, v jeho bídě a dává mu nejen budoucnost, ale i vnitřní ujištění teď hned - Ducha, jako "závdavek našeho dědictví" (Ef 1,13-14).

Angelo Scarano:

Pátou kapitolou začíná druhá velká část listu Římanům (5,1-8,39). Tato nová část je spojena s předchozí pomocí spojky "tedy": Pavel chce nyní vyvodit důsledky života víry, ospravedlnění (o tom zevrubně pojednal v kapitolách 1-4). Je nápadná také změna tónu v těchto verších: apoštol mluví jako ten, kdo je šťastný a plný radosti. Přestože už nyní může zakoušet plody ospravedlnění (pokoj, přístup k Bohu, lásku Ducha, naději), očekává ještě něco většího: život ve slávě (5,2). Pavel tím naznačuje ono napětí "už, a ještě ne", které bude podrobněji rozebírat v kap. 6-8. Perikopa 5,1-11 tak koresponduje s kap. 6-8: dalšími společnými tématy jsou především hřích a milost, smrt a život.

Verš 1: Ospravedlnění se dá opsat jako přijetí u Boha, vztah přátelství s Bohem (tak jako ospravedlněný Abrahám se stal Božím přítelem). Do tohoto nového stavu se může vstoupit jedinec vírou, která vlastně přijímá dar spásy, dar přátelství nabízený Bohem. V tomto verši se tou vírou má chápat úkon zásadního uvěření. Prvním plodem ospravedlnění je pokoj, tzn. pokojný, přátelský vztah s Bohem: už nejsme totiž jeho nepřátelé (jimi jsme byli před přijetím Krista, v.10: "jestliže jsme my, Boží nepřátelé, byli s Bohem smířeni smrtí jeho Syna").

Verš 2: Jakožto přátelé můžeme mít k Bohu blízký, důvěrný vztah: můžeme přistoupit před jeho tvář, jeho velebnost. Slovo "přístup" evokuje jak milostivé přijetí u krále, tak vstup do svatyně, kde přebývá Boží přítomnost. V této milosti ospravedlnění pevně "stojíme": v řečtině je toto sloveso vyjádřeno tvarem perfekta, který označuje děj započatý v minulosti a stále trvajícím. Jinými slovy: tato milost je stále živá a účinná. Slova "milost" a "přístup" vzájemně souvisí: i přijetí u krále bylo považováno za milost. Tato milost rodí naději, že jednou bude naše přátelství s Bohem dokonce prozářeno září slávy (sláva je ve starozákonním chápání plným a mocným projevem Boží přítomnosti; o Boží slávě hovoří 1,23; 3,23). Díky Kristu můžeme směřovat k té slávě, od které jsme jako hříšníci byli daleko (Ř 3,23). A tím se můžeme dokonce chlubit: je zarážející, že Pavel mluví pozitivně o chlubení, které v předchozích verších paušálně odsoudil (2,17.23; 3,27; 4,2). Očividně se jedná o jinou chloubu, která se neopírá o vlastní skutky a schopnosti, ale o Boží dar: touto chloubou člověk uznává Boží dar, svoji závislost na něm. Není to tedy chloubu jako projev pýchy a soběstačnosti. Předmětem chlouby je naděje na slávu.

Verš 5: Tato naděje nezklame, protože není prázdným lidským doufáním, založeným na pouhém přání. Je to naděje postavena na solidních základech: nejen na teoretickém, rozumovém uznání

Boží lásky k nám (i to je podstatné), nejen na důkazu této lásky na kříži (ačkoli i to je důležité: v. 6-8), ale také na vnitřní jistotě, že Bůh nás miluje. Tato láska není tedy jen mimo nás (objektivně), ale také v nás (subjektivně), díky Duchu svatému. Objektivní Boží čin se tak zvnitřňuje, zpřítomňuje v srdci. Duch svatý přítomný v našem srdci nás ujišťuje o Boží lásce tím, že připomíná největší a nejkrajnější projev Boží dobroty: Boží Syn zemřel za nás, když jsme byli slabí a hříšní, když jsme dokonce odporovali Bohu (v. 6). Je to Boží láska vylita: toto sloveso označuje určitou velkorysost, "marnotratnost" dávání (viz Tt 3,6: "Bohatě na nás vylil svého Ducha").

Verše 6-8: Zde je láska Boží spíš vyprávěna, než definována. V těchto verších se ukazuje nadměrnost a nepodmíněnost Boží dobroty k nám. Pavlovu argumentaci bychom mohli shrnout takto:

- 1) Lidská láska dá život nanejvýš za dobrého člověka.
- 2) Kristus nezemřel však za dobré lidi, ale za zlé, vzpurné, kteří "si nic takového nezasloužili".
- 3) Proto je Boží láska daleko větší a hlubší než největší láska lidská.

Kristus zemřel za bezbožníky (toto je výrazně negativní označení, viz 4,5), za slabé, tzn. za lidi neschopné konat dobro (dobro v očích Božích). Pavel tak zdůrazňuje, že Boží láska přišla k nám, když jsme byli zcela bezmocní, neschopni se vymanit z beznadějné a neřešitelné situace. Jeho láska k nám byla nezasloužená (vždyť jsme byli bezbožní, bez Boha a proti Bohu!), nezaplacená (vždyť jsme byli "slabí", neschopní něco takového získat). Za povšimnutí stojí to, že je to láska Otce (on dokazuje svoji lásku, v. 8), Syna (on zemřel za hříšníky, v. 6-8), Ducha (láska je vylita skrze něj, v. 5): celá Trojice ukazuje tak svoji lásku k člověku, každá osoba zvlášť a zároveň společně (Kristův kříž je tím místem, kde se vylévá láska Trojice). Láska až do krajnosti je odpověď na lidské nepřátelství vůči Bohu!

Zpěv před evangeliem

Pane, ty jsi skutečně Spasitel světa; dej mi živou vodu, abych už nežíznila.

Evangelium Jan 4,5-42

5Ježíš přišel k samařskému městu zvanému Sychar, blízko pole, které kdysi odkázal Jakub svému synu Josefovi. 6Tam byla Jakubova studna. Ježíš, unavený chůzí, posadil se - tak jak byl - u té studny. Bylo kolem poledne. 7Tu přišla jedna samařská žena navázat vodu. Ježíš jí řekl: "Dej mi napít." - 8Jeho učedníci totiž odešli do města, aby koupili něco k jídlu. 9Samařská žena mu odpověděla: "Jakže? Ty, žid, žádáš o napití mne, Samaritánku?" Židé se totiž se Samaritány nestýkají. 10Ježíš jí na to řekl: "Kdybys znala Boží dar a věděla, kdo ti říká: 'Dej mi napít,' spíše bys ty poprosila jeho, aby ti dal živou vodu." 11Žena mu namítla: "Pane, vždyť ani nemáš vědro, a studna je hluboká. Odkud tedy chceš vzít tu živou vodu? 12Jsi snad větší než náš praotec Jakub, který nám dal tuto studnu a sám z ní pil i jeho synové a jeho stáda?" 13Ježíš jí odpověděl: "Každý, kdo se napije této vody, bude mít opět žízeň. 14Kdo by se však napil vody, kterou má dám, nebude žíznit navěky, ale voda, kterou mu dám, stane se v něm pramenem vody tryskající do života věčného." 15Žena mu řekla: "Pane, dej mi tu vodu, abych už nikdy neměla žízeň a nemusela sem chodit čerpat." 16Ježíš jí řekl: "Jdi, zavolej svého muže a zase přijď sem." 17Žena mu odpověděla: "Nemám muže." Ježíš jí na to řekl: "Správně jsi odpověděla: 'Nemám muže'; 18pět mužů už jsi měla, a ten, kterého máš teď, není tvůj muž. To jsi mluvila pravdu." 19Žena mu řekla: "Pane, vidím, že jsi prorok.

20Naši předkové uctívali Boha tady na té hoře, a vy říkáte: 'Jen v Jeruzalémě je to místo, kde se má Bůh uctívat.'" 21Ježíš jí odpověděl: "Věř mi, ženo, že nastává hodina, kdy nebudete uctívat Otce ani na této hoře, ani v Jeruzalémě. 22Vy uctíváte, co neznáte, my uctíváme, co známe, protože spása je ze židů. 23Ale nastává hodina - ano, už je tady - kdy opravdoví (Boží) ctitelé budou Otce uctívat v duchu a v pravdě. Vždyť Otec si vyžaduje takové své ctitele. 24Bůh je duch, a kdo ho uctívají, mají ho uctívat v duchu a v pravdě." 25Žena mu řekla: "Vím, že má přijít Mesiáš, nazvaný Kristus. Ten až přijde, oznámí nám všechno." 26Na to jí řekl Ježíš: "Já jsem to, ten, který s tebou mluvím." 27Právě tehdy se vrátili jeho učedníci a divili se, že mluví se ženou. Přesto však se nikdo nezeptal: "Co jí chceš?" nebo "Proč s ní mluvíš?" 28Žena tam nechala svůj džbán, odešla do města a řekla lidem: 29"Pojďte se podívat na člověka, který mi řekl všechno, co jsem udělala. Snad je to Mesiáš?" 30Vyšli tedy z města a šli k němu. 31Mezitím ho učedníci prosili: "Mistře, najez se!" 32On jim však řekl: "Já mám k jídlu pokrm, který vy neznáte." 33Učedníci se mezi sebou ptali: "Přinesl mu někdo něco jíst?" 34Ježíš jim řekl: "Mým pokrmem je konat vůli toho, který mě poslal, a dokonat jeho dílo. 35Říkáte přece: 'Ještě čtyři měsíce, a nastanou žně.' Hle, říkám vám: Zvedněte oči a podívejte se na pole: jsou už bílá ke žnám. 36Ten, kdo žne, už dostává svou mzdu a shromažďuje úrodu pro věčný život, takže se raduje zároveň rozsévá i žnec. 37V tom je totiž pravdivé přísloví: 'Jiný rozsévá a jiný sklízí.' 38Já jsem vás poslal sklízet, na čem jste nepracovali. Jiní pracovali, a vy sklízíte plody jejich práce." 39Mnoho Samaritánů z toho města v něj uvěřilo pro řeč té ženy, která svědčila: "Řekl mi všechno, co jsem udělala." 40Když tedy ti Samaritáni k němu přišli, prosili ho, aby u nich zůstal. Zůstal tam dva dny. 41A ještě mnohem více jich v něj uvěřilo pro jeho řeč. 42Té ženě pak říkali: "Věříme už nejen proto, žes nám to pověděla, vždyť sami jsme ho slyšeli a víme, že je to skutečně Spasitel světa."

ROZBOR TEXTU:

Aleš Opatrný:

Z Galileje do Judska se dá jít třemi cestami: nejkratší vedla přes Samaří - přešlo se pohořím, v jehož středu je úrodná nížina s místem, do jehož středu je situováno naše líčení (viz Kroll, Po stopách Ježíšových). Další dvě cesty Samaří obcházejí, buď podle Jordánu, nebo z druhé strany podle moře. Samařané jsou potomky obyvatelstva, které se, smíšené s pohany, vrátilo na území bývalé severní říše za čas po jejím pádu (r. 722 př.Kr.). Pro jejich smíšení s pohany s nimi Židé po návratu z Babylónu nechtěli nic mít a nepřipouštěli je k chrámovým obětem. Samařané se tedy museli "zařídít pro sebe" - místem kultu pro ně byla hora.

Ježíšův postoj v této scéně je takovýto: spása je ze Židů (je to realizace Božích zaslíbení) a je pro všechny, tedy i pro Samařany. Židé ovšem stojí v první řadě stále, jsou vyvoleným národem. Ježíš zde vlastně podává katechezi a je to katecheze o spáse. Protože médiem, na němž je vykládána, je voda, byla tato katecheze od dávných dob vztahována k vodě křtu, byla křestní katechezí, ukazující spásu, ke které se člověk dostává skrze křest (šlo o křest dospělých a tedy víra se předpokládala).

Text přináší řadu možných témat, např.:

- Ježíš jako dárce spásy
- spása - proud "vody živé"
- Ježíš – prorok

- spása ze Židů
- Bůh je Otec, úcta k němu je v Duchu a v pravdě
- Ježíš a Otec (konání vůle Otcovy jako základ Ježíšova žití na Zemi)
- žení a pracovníci na ní

Člověk se čím dál tím více považuje za původce a "výrobce" všeho (viz 2. čtení). Proto těžko rozumíme spáse jakožto daru. Ale ten, kdo narazil na pravdivé "dno" svých možností (životní nezdary), toto chápe snadněji. Ježíš se zde představuje nejdřív jako ten, kdo je potřebný vody, tedy člověk jako my, ale záhy ukazuje, že on sám je zdrojem daru, a to daru po kterém žena, s níž mluvil, toužila. Je dárce spásy, je Spasitelem sám. Dává vodu, která je pramenem vyvěrajícím k životu věčnému, dává tedy víc, než může člověk dát - je Pomazaný Boží, Mesiáš, Syn Boží. Pyšný obsluhovač studny, tedy člověk potřebný spásy, má prohlédnout a vidět, že lze získat ještě víc, než jen "automatickou studnu" (viz V 15), kterou by nejdřív chtěla mít ta žena. Lze získat zdroj Božího života v sobě, Bohem darovaný.

Spása bývá mylně chápána jako dar až pro život po smrti. To je ale zúžení. "Voda tryskající do života věčného" (V 15) je něčím, co dostáváme křtem už tady. Tento zdroj ovšem může být nepoznaný, nevyužívaný, zanesený harampádím, atd. Jeho odkrytí je náplní křestní obnovy.

Ježíš - prorok. Nikoliv předpovídatel budoucnosti, ale podle starozákonního chápání ten, který autenticky sděluje Boží vůli, Boží slovo. A tedy pro nás ten, jehož slova nás musí zajímat a vázat víc, než cokoliv ostatního. Nic nemá srovnatelnou váhu.

Spása ze Židů - pro většinu křesťanů myšlenka cizí a domněle zbytečná (ne-li nežádoucí, pokud jsou starými, dobrými, křesťanskými antisemity). Přes to je to věc zásadní. Spáse dobře neporozumíme, pokud nepoznáme židovský dějinný základ, z něhož vyvěrá. Nebudeme mít zřejmě dostatečnou důvěru ve spolehlivost Božích zaslíbení, jestliže v Ježíši Kristu nevidíme jejich vrcholné naplnění. Prakticky: bez důvěrné znalosti a chápání Starého zákona nebudeme dobře chápat Nový zákon.

Právě tvrzení, že Bůh je Otcem, lze dost dobře chápat jen na pozadí "spásy ze Židů". Bůh je Otec, totiž původce, záštita a síla vyvoleného národa, Izraele, a tedy i nového Izraele - církve. Kdo nechápe Boží otcovství v kontextu Písma, ten z něho snadno udělá dobráckého tatíka, nebo jeho otcovství pochopí jako přísnou a nesmlouvavou vládu nad člověkem, nebo ho neuvidí vůbec.

Požadavek úcty "v Duchu a pravdě" je polemikou s každým zvnějšnělým kultem. Ale ne s kultem vůbec! (to by si ostatně Ježíšův součastník ani nedovedl představit). Krátce řečeno: je třeba se ptát, jaký skutečně tento Otec - Bůh je, aby člověk správně pochopil, jak ho má uctívat.

Angelo Scarano:

Obyčejné setkání plné překvapujících zvrátů. Takto bychom mohli charakterizovat tento příběh, který ukazuje cestu konkrétního člověka k víře: jeho hledání, uvěření a apoštolát, který povede k získání dalších lidí pro Krista.

Pro větší přehlednost můžeme rozdělit perikopu na: úvod (5), první děj (6-26: a) o živé vodě (6-15), b) o pravém uctívání (16-26)), druhý děj (27-38) a závěr (39-42).

Pod tlakem farizeů Ježíš opouští Judsko a vydává se do Galileje. Cestou musí projít Samařskem: slovo "musí" máme chápat teologicky (tj. nemusí z praktických důvodů, ale protože Bůh tak

stanovil, viz 3,14: musí být vyvýšen Syn člověka; 3,30: on musí růst, já se však menšit). Samaritáni pocházeli z obyvatelů Galileje, kteří se v osmém století smísili s příslušníky cizích národů zde deportovaných Asyřany. Uznávali jen Pentateuch a chrám na hoře Garizim (tam bylo proneseno požehnání nad Izraelem - Dt 11,29; Samaritáni tedy neputovali do Jeruzaléma). Jejich synkretické náboženství bylo směsicí Mojžíšského zákona a cizích kultů.

Verš 5: Ježíš, unaven cestou (je skutečným člověkem!), se posadí u Jákobovy studny. Podle židovské legendy z této studny vyprýstila voda v hojnosti, bohatě přetékaající. Studna je symbolem života, protože dává nepostradatelnou vodu. Už od prvních slov vyprávění nám tento symbol předznamenává obsah následného rozhovoru.

Verš 7: Navázat rozhovor se ženou, navíc se Samaritánkou, bylo zcela nemyslitelné (Samaritáni byli odpadlíci, vyznavači cizích bohů: právě tak na ně pohlíželi pravověrní Židé). Ježíš překračuje diskriminaci, rozdělení mezi lidmi: prosí ženu o vodu. V jeho prosbě však můžeme vytušit něco hlubšího, jak nám ukážou následující slova.

Verš 10: Jeho prosba má vyvolat její prosbu o vodu živou ("Kdybys znala Boží dar a věděla, kdo ti říká: 'Dej mi napít,' spíše bys ty poprosila jeho, aby ti dal živou vodu"). Slova "dej mi napít" tak prozrazují žízeň, která je spíš žízni po její žízni. Ježíš žízni: podobně i Otec žízni po člověku (hledá ty, kdo ho uctívají v Duchu a v Pravdě: tak v. 23 doslova).

Verš 11: Samaritánka nerozumí Ježíšovým slovům a ptá se: Odkud chceš vzít živou vodu? Otázka "odkud" zaznívá nejednou u Jana (7,28; 8,14; 19,9). Čtenář ví, že tato voda vytryskne z Kristova probodeného boku (19,34): Ježíš dává svůj život na kříži, abychom mohli mít vodu života.

Verš 12: "Jsi snad větší než Jákob?" Janovo evangelium ukazuje, že Ježíš je větší než Abrahám (8,53), než Mojžíš (1,17; 6,32), než Jákob: je zkrátka nadřazený praotcům.

Verš 13: Kdo se napije této vody, bude mít opět žízeň. Něco podobného je řečeno o maně (6,49). Teprve Ježíš přináší pravou vodu, skutečnou manu: s ním nadešla doba naplnění.

Verš 14: Voda darovaná Kristem se stane pramenem tryskajícím k životu věčnému: už teď, ne po smrti. Tato voda není stojatá, ale tryskající, živá, svěží. I SZ zná Boha jako pramen živé vody (Jer 2,13). V NZ se však samotný věřící stává tím pramenem!

Jak chápat symbol vody? Existují dva možné výklady:

1) voda jako symbol zjevení, Božího slova (takto Židé vykládali Iz 12,3; viz také Iz 55,1: "Všichni, kdo žízníte, pojdte k vodám, i ten, kdo peníze nemá. Pojdte, kupujte a jezte, pojdte a kupujte bez peněz a bez placení víno a mléko!" Následná slova, Iz 55,3, ospravedlňují tento výklad, protože mluví o naslouchání Božím slovům.). V tomto smyslu zřejmě pochopila i Samaritánka symbol vody života, protože v 4,25 mluví o Mesiáši, který oznámí všechno.

2) voda jako symbol Ducha (7,37-39): "Jestliže kdo žízni, ať přijde ke mně a pije! Kdo věří ve mne, proud živé vody poplyne z jeho nitra", jak praví Písmo." To řekl o Duchu, jež měli přijmout ti, kteří v něj uvěřili."

Nemusíme se rozhodnout mezi jedním či druhým výkladem: oba jsou přijatelné. Vždyť Duch přináší zjevení: on je Duchem pravdy, zjevení (14,17; 15,29), a přivádí k Ježíši - Pravdě (14,6).

Verš 15: Žena však nerozumí Ježíšovým slovům.

Verše 16-19: Protože ona chápe jeho slova přizemně a vidí v něm jen obyčejného člověka, Kristus

změní náhle téma: "přived' svého muže". Tím se obsah rozhovoru náhle přesune na minulost Samaritánky, která posléze rozpozná v Kristu proroka. On jí tímto způsobem pozvedl k hlubšímu chápání: v něm teď nevidí jen člověka, ale proroka.

Verš 20: Žena vytušila, že před ní stojí duchovní autorita, proto začíná mluvit o náboženských skutečnostech: Naši předkové uctívali Boha na této hoře.

Verše 21-23: Ježíš jí na to odpovídá, že je třeba uctívat v Duchu a v Pravdě. Duch zde neznamena srdce, nitro člověka (tj. uctívání v srdci jako protiklad k uctívání vnějším způsobem: na hoře Garizim či v Jeruzalémě). A pravdou nemáme rozumět upřímnost, pravost, jako kdyby uctívání v SZ nebylo pravé. Duchem máme chápat samotný Duch Boží a Pravdou Ježíšovo slovo, jeho zjevení. Uctívání má být v Duchu, sdělujícím Pravdu. Vidíme tedy, že se dostáváme opět k významu vody, symbolizující Ducha Pravdy. Duch a Pravda jsou dva pojmy, které vyjadřují totéž z jiného úhlu (hendiadys: skrze dva pojmy jedna skutečnost). Kristus-Pravda je pravým chrámem nového kultu, je novým duchovním chrámem. Toto uctívání je tedy podmíněné darem živé vody: dvě hlavní témata rozhovoru (voda života a uctívání v Duchu) se tím spojují.

Verš 24: Bůh je Duch - není to definice Boží podstaty, ale vyjádření Božího působení na člověka: Bůh je Duch, protože dává Ducha (podobné označení Boha najdeme v 1 Jan 1,5; 4,8; způsob výkladu je stejný: Bůh je láska, tj. miluje člověka). On dává Ducha, vodu živou, aby bylo možné ho uctívat v Duchu a Pravdě.

Verš 25: Samaritánka ještě nepochopila, že Ježíš je tím Mesiášem, který dává vodu života, a zmíní, že očekává jiného Mesiáše (Samaritáni jej označovali slovem Taheb).

Verš 26: Kristus jí jasně říká, že on je tím Mesiášem. Jeho "Já jsem" ještě nemusíme chápat jako narážku na starozákonní "Já jsem, který jsem". Na tomto místě pouze přitakává, že je Mesiášem: zjevuje se postupně.

Verš 28: Samaritánka spěchá do města. Nechává džbán u Ježíše: symbolicky se snad tím naznačuje, že ona teď počítá jen s ním, od něj čerpá vodu živou.

Verš 29: Evangelizovaná nyní sama evangelizuje!

Verše 31-34: Na výzvu učedníků, aby něco pojedl, Kristus odpovídá, že má jiný pokrm: tím pokrmem je Otcova vůle (Jan 6,38.39: Sestoupil jsem z nebe, ne abych činil vůli svou, ale abych činil vůli toho, který mě poslal; a jeho vůle jest, abych neztratil nikoho z těch, které mi dal). Podobná slova najdeme v rozhovoru s ďáblem na poušti: člověk nežije jen chlebem, ale Božím slovem (Mt 4,4).

Verše 35-38: Symbol žně se vyskytuje také v Mt 9,37-38 ("Tedy řekl svým učedníkům: 'Žeň je velká, dělníků málo.' Proste proto Pána žně ať vyšle dělníky na svou žeň!"). O radosti ze žně mluví Ž 126,5-6 ("Ti, kdo v slzách sejí, s plesáním budou sklízet. S pláčem nyní chodí, kdo rozsévá, s plesáním však přijde, až ponese snopy."). Ježíš je rozséváč i žnec.

Verše 39-41: Samaritáni nejprve uvěřili pro slovo té ženy. Pak však poznali a uvěřili pro samotné Kristovo slovo. Jejich víra se teď opírala o Krista, ne o svědectví té ženy. Získáním Samaritánů se dovršuje dílo Otcovo, kvůli kterému byl Kristus poslán (verš 34).

Verš 42: A nakonec Samaritáni evangelizují samotnou evangelizátorku! V Kristu rozpoznali Spasitele světa: není to jen národní Mesiáš, kterého očekávali, ale Spasitel celého světa.

K ÚVAZE:

Aleš Opatrný:

V našem "století výkonu" se člověk často jen znova a znova ptá, co sám pro Boha, pro sebe, pro druhé udělal. Je to důležité, ale není to nejdůležitější. V první řadě jde přece o to, co dal Bůh nám. A i zde bývá nedorozumění - lidé čekají dary především ve vnějších věcech (úspěch, splněná přání, atd.). Je to trapné a zároveň nutné opakovat: svrchovaným darem Božím pro křesťany je Duch svatý. Boží láska, vylita do našich srdcí. Ten, který nás k Otci volá. Nejde o to, vykonávat zvláštní pobožnosti a rozvíjet zvláštní úctu k Duchu. Je prostě třeba toto obdarování rozpoznat (víra!) a žít z něho. Znamená to, že náš vlastní výkon (a i my sami jako osobnosti) se dostaneme trochu do pozadí, a to je dobře. Důkaz Boží lásky je nad jiné masivní - dal svého Syna, když jsme ještě byli hříšníci (= když od nás nemohl nic čekat). Nelze mu tedy jeho lásku nevěřit.

Křtem jsem přijal Ježíše jakožto Spasitele nejosobnějším způsobem, ale bez víry není toto přijetí v mém životě efektivní. Z dnešního textu vidím, že jsem nedostal jen nějaký výhled do budoucna, ani jen odpuštění hříchů, ale přímo zdroj života v sobě, "pramen vody". Toto je třeba pochopit, odhalit, přijmout vírou, a pokud se tento pramen zanesl, znovu ho plně odkrýt, prohloubit - to je obnova křtu.

Jen velmi povrchní čtenář či posluchač evangelia by mohl nabýt dojmu, že ve slovech, která jsme slyšeli, jde především o vodu, studnu, tedy o problémy se zásobováním lidí vodou. Celý rozhovor u studnice Jakobovy míří k vodě živé a k tomu, který ji dává. To znamená, že celý rozhovor Ježíše se samařskou ženou se týká nejzákladnějších problémů člověka. Řečeno dnešními slovy týká se otázky, jak překonat úzkost života, jak překonat pocit nenaplnění, jak se dostat do situace, kdy mám sám z čeho žít a ještě jsem přitom bohatým pro druhé. Odpověď, kterou evangelium přináší, není složitá, ale není také lacinou útěchou. Odpovědí na potřeby člověka je vlastně Ježíš sám. On přichází jako ten, kdo má co dát, kdo je schopen člověka obohatit už na této zemi, kdo neslibuje pouze něco v budoucnosti za smrti. Co ale slibuje a nabízí Ježíš? Mnohdy ne to, po čem by člověk sahal. Nenabízí okamžité štěstí, bezpracné blaho, odstranění vši bolesti, život, ve kterém se člověka nedotkne žádné zlo. Ježíš nabízí zdroj života, nejen nějaké přilepšení k životu. A tento zdroj života je v Bohu samotném a přitom je nabízen všem lidem. Jinými slovy, Ježíš překonává ve své osobě, ve svém životě a ve svém působení tu prastarou roztržku mezi člověkem a Bohem, kterou známe z Písma jako vyprávění o hříchu prvních lidí. Být bez Boha neznamena okamžitě zemřít, ale být bez Boha znamená být vystaven bolestem života téměř bez pomoci, znamená to nemít oporu a jistotu jinde, než mezi zlem ohrožovanými lidmi. Pro silného jedince je mnohdy tato situace dobře snesitelná. Ale ve chvílích oslabení je to jiné. Člověk pravdivě vidí, že nemůže změnit celý svět kolem sebe, pravdivě vidí, jak zlo kolem něho je ve velké přesile, tuší nebo cítí, jak snadné je octnout se uprostřed života bez sil a bez schopnosti čelit všemu tomu, co na nás doráží. Může to překvapit, ale je prokázáno, že pocit strachu a úzkosti v moderní přetechnizované společnosti spíše roste, než klesá. Máme v ruce mnoho technických prostředků - od lékařských přístrojů po zbraně, ale naše ohrožitelnost se tím nezmenšuje. Spíše naopak. Na toto ohrožení reagují lidé různě. Někdo ponořením se do své vlastní práce, jiný shromažďováním a konzumováním dalších a dalších věcí, někdo závislostí na alkoholu nebo na drogách. Právě poslední zmíněné věci jsou pro člověka velmi nebezpečné a vyskytují se čím dál tím častěji. Zkušenost lidstva říká, že zakazování zlých cest nepomůže, že je třeba v první řadě odstraňovat příčiny. Tedy příčiny strachu, pocitu ohrožení a úzkosti. Co pro to může udělat křesťanství?

Neměli bychom s větším úsilím lidi o Bohu učit? Jistěže ano. Ale nejde jen o to, aby se lidé o Bohu něco dozvěděli, aby se děti naučily odpovědím katechismu. Obojí je jistě dobré, ale na zvládnutí života to nestačí. Je třeba, aby především ti, kdo jsou křesťany, okusili vody živé. Aby slova, která jsme v evangeliu četli, byla v našem životě reálnou skutečností. Abychom trvale pili a žili z pramene - Krista. To znamená záchranu pro nás samotné. To není málo. To však také znamená možnost záchrany pro druhé. Tak jako žena v evangeliu mohla svědčit o svém setkání s Ježíšem a proto byla důvěryhodná, tak i my můžeme být důvěryhodní jen tehdy, když z pramene Božího života sami žijeme. Důvěryhodnost ženy způsobila, že její okolí se setkal s Ježíšem a potom uvěřilo už ne kvůli té ženě, ale kvůli své vlastní zkušenosti. Zcela podobné věci se mohou dít a dějí kolem nás, pokud nežijeme jen ze vzpomínek, jen z povrchní znalosti křesťanství, ale z vody živé, kterou dává Pán těm, kdo v něho uvěřili, které přijal za vlastní.

Angelo Scarano:

"Kdybys znala Boží dar, prosila bys ty jeho." Jak prosté. Prostším způsobem to snad Ježíš ani nemohl podat. A je to tak prosté a jednoduché, že by to ani nepotřebovalo dalších komentářů. Co je jednoduššího, než toužit a prosit. Nakolik je to prosté, natolik je to těžké: aspoň někdy. Možná jsme prožívali "hlubokou touhu" v určitém úseku svého života (po konverzi, či po "druhém obrácení"), nyní však vše je zasypané pískem stereotypního praktikování, pravidelností duchovního života, nebo rezignovaností.

Je těžké toužit a prosit, a nejtěžší je toužit po Daru, který nám chce dát Kristus. To velmi zřetelně vidíme na příkladu Samaritanky. Kristovu nabídku pochopí úplně jinak, a proto vysloví sice prosbu, ale o ...hmotnou vodu. Občas se jí podobáme. Ne v tom, že bychom Pána žádali o vodu: spíš v tom, že prosíme o hmotné dary, o vyřešení svých malých velkých starostí, o úspěšné zvládnutí zkoušky ve škole. Ne že bychom neměli prosit o takové věci. Problém je spíš v tom, že nemáme prosit jen o takové záležitosti, ba dokonce ne především o tyto. Kristus nabízí něco víc. Ale toto hned nepochopíme, spíš časem: jako ta Samaritanka. Kristus nás proto oslovuje stále znovu, aby nám dal pochopit, kdo je ten, který s námi mluví, a jak velký dar nabízí. Podobně jednal s onou ženou ze Samařska. Tak začínáme trochu víc chápat, kdo on je: chápeme, že dává i jiné dary. Pomalu nám svítá, že nabízí jiný život, na který jsme zvyklí z běžného stereotypu. Začínáme se na orientovat na "intelektuální" chápání víry, na teologizování. I to můžeme vidět na Samaritance ("vidím, že jsi prorok ... říkali nám, že máme uctívat Boha na této hoře ...víme, že má přijít Mesiáš"). To je druhý stupeň našeho vztahu ke Kristu. Vyznačuje se zájmem o pochopení Bible, liturgie, teologie. Člověk hledá teologickou literaturu, chodí na přednášky, přemýšlí o duchovních věcech. Vztah ke Kristu je spíš rozumový, intelektuálně-teologický. Ani to není špatné. Špatné je na tom ustrnout a nepokročit dál. Skoro by se dalo říct, že takový člověk ani nemůže za to, že nehledá něco víc. Kdyby totiž věděl, kdo je Kristus, a kdyby znal dar, který nabízí, prosil by jej o to. Potíž je v tom, že to nezná, a proto ani o to neprosí. Smutné je ovšem to, že si třeba myslí, že Krista zná, a ve skutečnosti jej ještě nepoznal takového osobně: zná ho jen z doslechu, podobně jako ti Samaritáni, kteří zpočátku v něj uvěřili jen pro slovo té ženy. Později však ho poznali osobně a uvěřili na základě slova, které slyšeli od něj samotného. Navázali tak s ním bezprostřední vztah.

Takový vztah můžeme navázat jen tehdy, když nám Kristus sám vyjde vstříc, když nám dá postřehnout, "kdo je, a jaký dar nabízí". A jak? Tím, že se nám dá poznat a řekne: "Já jsem to. Ten, kterého očekáváš a hledáš: v pojmech, v teologii, v hmotných či duchovních darech. Je zde před tebou a mluví s tebou. Nemusíš očekávat jiného. Já jsem tou vodou živou, ve které najdeš

všechno, co hledáš, ba ještě víc. Můžeš se mnou mít osobní vztah: nemusím být pro tebe jen "automatem na splnění chvilkového rozmaru", záchranářem v nouzových situacích, teologickým pojmem. Mohu být pro tebe živou osobou, přítelem. Dobrým přítelem, který dává dobrý dar: vodu života."

Pane, ukaž se nám a jako první se ujmi slova - ty, který prosíš o trochu vody, a přitom nabízíš jedinečnou živou vodu. Postupně nás odvracej od všech povrchních tužeb a zalíbení, které nás ovládají. Vyhlub v nás propast a vyplň ji touhou, vzbud' v nás žízeň a svými dary nás přitáhni k sobě. Rozšiř naše srdce a dej, ať tě očekává a po tobě touží.

Volej nás k sobě, abychom mohli pít živou vodu, která vyvěrá z tebe, živého pramene! Kéž se můžeme opájet tvou nevýslovnou sladkostí. Pane, ty jsi oním pramenem, po němž věčně toužíme. U tebe můžeme neustále tišit svou žízeň. Kriste, náš Pane, dávej nám tuto vodu stále, aby se i v nás stala pramenem živé vody, který prýští do věčného života!

Jistě prosím o něco velikého. Ale ty, Králi slávy, veliké věci umíš dávat a také je slibuješ. Nic není větší než ty: dal ses nám a vydal ses pro nás. Proto tě prosíme: dej, abychom nehledali nic jiného než tebe. Ty jsi pro nás vším: naším životem, naším světlem, naší spásou, naším pokrmem, naším nápojem i naším Bohem.

K REFLEXI:

Jaký je můj vztah k Bohu, když se nacházím v krizové situaci?

Za koho se považuji před Bohem? Za pouhého hříšníka?

Co to pro mě znamená, že jsem ospravedlněný?

O co prosím Boha nejčastěji?